

Revista unei generații

„Nimic nu e mai rar decât un plan”, citează un dicton vechi Franco Moretti într-un *Pamphlet* de la Stanford Literary Lab, atribuindu-i vorbele lui Napoleon. Și, desigur, e adevărat. Oricât de coagulate prin însăși coerența câmpului literar ar fi dezbaterile literare într-o anumită epocă, sistematizarea lor ajunge deseori să le falsifice acest „plan” inițial. Scopul criticii literare este deseori înlocuit cu rezultatul. Și exact aceasta se întâmplă și în volumul de față. Ne-am propus să antologăm textele importante ale criticilor de la *Cultura* de după 2005, pentru a releva un plan care, deși nu a fost intenționat, pare să fi existat încă de la începuturile revistei.

Apărută într-un moment în care, pe de o parte, piața de carte părea că poate fi cucerită în chiar centrul ei de experimente alternative (de vreme ce niciodată o editură mică nu a mai avut după momentul 2000 impactul pe care l-a cunoscut Vinea, după cum erau aproape inexplicabile preferințele pentru autoficțiuni crude din colecția „EgoProză” a Poliromului) și, pe de altă parte, publicistica literară trăia parcă o extinsă agonie (căci revistele lunare din Cluj, Iași, Timișoara etc. se provincializau tot mai mult, adresându-se de-a dreptul cu obstinație unui public local, iar săptămânalele culturale bucureștene își pierduseră din emulația creată de polemicele adeseori puțin cordiale din anii '90 și de imediat după 2000), *Cultura* nu se înscria într-un orizont de așteptare prea optimist. Revista înființată de Augustin Buzura, susținută de Eugen Simion și de Mircea Iorgulescu, se anunța drept un proiect cultural pe care adepții revizionismelor postcomuniste de tot felul și de toată mâna l-ar cataloga degrabă drept „conservator”, „(neo, tardo)modernist” sau oricum „reacționar” în raport cu variantele de liberalism care câștigaseră puterea politică în 2004. Și totuși, astăzi, *Cultura* se identifică în bună măsură cu

promovarea și validarea generației critice (dar și literare, în sens larg) a anilor 2000. Nu-i vorbă, între timp, destui dintre acești critici au primit etichete precum „gheriști”, „stângiști”, „(neo)marxiști” etc., însă retragerea lor – fie și parțială – din publicistică odată cu încetarea apariției seriei a II-a a revistei a stârnit dezbateri pătimașe despre suprimarea tradiției cronicii literare în cultura română. Departe de a se dovedi „conservatoare”, *Cultura* devine publicația pe care o frecventează și la care colaborează mulți dintre cei mai activi studenți, masteranzi, doctoranzi, asistenți, lectori și tineri cercetători români. După cum reiese și din chestionarul-epilog al acestei antologii – realizat la inițiativa Angelei Martin –, revista a stabilit un nucleu dur al criticii milenariste. Des invocate, numele unor Teodora Dumitru, Alex Goldiș, Mihai Iovănel sau Andrei Terian se conturează acum, în retrospectivă, drept centrele de polemică și de analiză ale criticii literare autohtone. Aceștia, alături de Cristina Balinte, Andreea Mironescu, Doris Mironescu, George Neagoe, Adriana Stan, sunt însă și *scholars* excelenți, care au propus monografiile de autori și de curente/orientări literare prin intermediul cărora s-a produs – nu e nicio exagerare aici – o transformare de paradigmă în critica literară românească.

Iar respectiva schimbare se explică tocmai prin particularitățile grupului de critici literari de la *Cultura*. La baza sa nu a stat atât un plan ideologic-cultural clar definit, cât o emulație intelectuală care a surmontat diferențele care de obicei perturbă colaborarea: preferințele metodologice, ideologice sau chiar politice, centrul academic de proveniență, influențele formatoare ale unor autorități critice diverse ori adverse etc. Majoritatea semnatarilor noi ajung la *Cultura* datorită empatiei față de principalele voci critice ale publicației sau în urma interacțiunii la cursuri/colocvii studențești. Există și cazuri în care invitația nici măcar nu vine de la un redactor al revistei, ci de la unul dintre colaboratorii constanți. Așa se face că sintagma „tânăr critic” cuprinde cronicari născuți de la finele anilor '70 până la începutul anilor '90. De aici și senzația de efervescență, de diversitate, de impetuoșitate și de competitivitate lăsată de paginile de critică literară ale *Culturii*.

Deși stilurile analitice rămân diferite până la capăt, empatia și emulația amintite au funcționat ca un fel de forță centripetă, consacrand chiar o identitate ușor recunoscutibilă a criticii literare de la *Cultura*. Ea ar putea fi precizată prin cel puțin trei constante.

Mai întâi, merită menționată propensiunea conversațional-polemică. În timp ce în majoritatea articolelor din revistele perioadei, referirile la alte opinii critice sunt o raritate sau cunosc forme atât de subtile, încât sunt pricepute exclusiv de autorul însuși, eventual de cercul său intim, în *Cultura* este practică pe scară largă confruntarea față de idei. Ba mai mult, secvențele de critică a criticii nu sunt mai niciodată protocolare, ci implică o delimitare rostită răspicat. Inclusiv în cele mai pozitive cronici se infiltrează măcar o notă critică la adresa cuiva. Nu o dată, vizat este chiar unul dintre colaboratorii/redactorii revistei. Veți întâlni în volumul de față atât texte elogioase, cât și ceea ce în jargonul criticii de actualitate se numesc „raderi”, deseori de un umor suspect pentru dezvoltările autohtone ale speciei de critică literară.

De aici și interesul acordat lămuririlor conceptuale. *Cultura* se distinge ca revista care teoretizează cel mai mult într-o perioadă în care cronică literară începuse să devină fie terapeutică, fie promoțională. De altfel, cu toate că și alte reviste abordează constant poezia, proza și critica anilor 2000, mai ales *Culturii* i se datorează cartografierea teoretică a douămiismului. Critica de întâmpinare nu se identifică mai niciodată cu analiza unei cărți, ci fie reformulează un concept, fie revizuieste un context. Fapt simptomatic, criticii seniori ai revistei își publică aici cu precădere eseuri teoretice, problematizând unele dintre cele mai actuale orientări metodologice. Spre exemplu, în paginile antologiei de față, Eugen Simion își selectează articole despre geocritică și postliteratură (curente care nu doar că au fost analizate de academician în *real time*, ci sunt și plante exotice în cultura teoretică locală – v. un teoretician literar de maximă importanță ca Bertrand Westphal), Al. Cistelean le alege pe cele ce chestionează „utilitatea” literaturii în lumea contemporană ori anticipările conceptuale ale postmodernității, Mircea Iorgulescu pornește de la Caragiale și Sadoveanu pentru a redefini identitatea social-politică în zorii modernității, respectiv ai războiului rece ruso-american, iar Ion Simuț îi revizitează pe Arghezi și Rebreanu pentru a rediscuta concepte precum moștenirea/posteritatea literară.

Deloc în ultimul rând, influența se exercită și în sens invers, tinerii critici ai *Culturii* extinzându-și aria preocupărilor teoretice mult dincolo de contemporaneitatea literară. În acest fel, dimensiunea actualității teoretice a fost mereu dublată de puternice tendințe de revizitare a trecutului. Aspect confirmat și prin debu-

turile editoriale ale critici douămiiste, dedicate aproape în exclusivitate fenomenelor fundamentale ale culturii române din secolele XIX și XX, articolele din *Cultura* demonstrează cât poate fi de fragilă teza „prezenteismului” susținută de unii exegeți din generațiile mai vechi. În paginile acestei antologii, Teodora Dumitru semnează luări de poziție nu doar despre Terry Eagleton sau Bahtin, ci și despre Bolintineanu, Adriana Stan scrie cu egală dezinvoltură despre Dan Sociu, Adrian Schiop și Paul Cornea, Andreea Mironescu îmbină firesc interesul pentru proza extrem contemporană, cu disocieri teoretice despre canon sau postcomunism, Mihai Iovănel sancționează derapajele științifice ale Luminiței Marcu și ale lui Vladimir Tismăneanu, dar și elogiază *Truffaut*-ul Magdei Mihăilescu, Emanuel Modoc dezbate critic atât experimente artistice de imediată actualitate, dar și valurile receptării avangardismului interbelic ș.a.m.d.

Această polifonie bine temperată a vocilor și a direcțiilor de cercetare se remarcă în toate cele 6 secțiuni în care am ales să distribuim articolele semnate de criticii care au răspuns invitației de la colabora la cel de-al treilea volum al seriei „Antologiile revistei *Cultura*”. Primele trei, mai teoretice – *Perspective asupra teoriei literare*, *Critica criticii* și *Critica studiilor culturale* – abia dacă înclină balanța numerică în favoarea criticilor tineri în raport cu seniorii. Tot astfel, capitolul dedicat *Revizitării clasicii* nu e deloc monopolizat de exegeții din generațiile mature. O mai mare discrepanță e sesizabilă în paginile de *Critica prozei contemporane*, respectiv *Critica poeziei anilor 2000*, însă, cum se va vedea, în *Cultura* nu a fost niciodată loc pentru cecuri în alb ori pentru *partis-pris*-uri generaționiste.

ȘTEFAN BAGHIU și COSMIN BORZA

SUMAR

PREFAȚĂ

Revista unei generații ȘTEFAN BAGHIU și COSMIN BORZA.....	5

PERSPECTIVE ASUPRA TEORIEI LITERARE

Aventurile unui gen populist CRISTINA BALINTE.....	11
Primul sfârșit al modernității AL. CISTELECAN.....	16
La ce-i bună literatura? AL. CISTELECAN.....	25
Interpretarea, între teorie și cotidian ANDREEA COROIAN GOLDIȘ.....	30
Bahtin demascat TEODORA DUMITRU.....	34
Literatura - fișa postului TEODORA DUMITRU.....	42
Geocritica EUGEN SIMION.....	51
Postliteratura EUGEN SIMION.....	58

CRITICA CRITICII

Două teze ȘTEFAN BAGHIU.....	73
Metaistoria literaturii române postbelice COSMIN BORZA.....	79
Formula BAS ALEX CIOROGAR.....	83

Cioran sau nefericirea de a fi fericit	
CONSTANTIN COROIU	88
Fanta	
MIHAI IOVĂNEL.....	93
Trei fețe ale avangardei. O sinteză a lecturilor critice aplicate fenomenului avangardist	
EMANUEL MODOC	98
În umbra canonului	
ANDREEA MIRONESCU.....	101
Errata: biografia lui Gary	
GEORGE NEAGOE.....	104
Mutația valorilor est-etice	
NICOLETA SĂLCUDEANU	109
Există nervi!	
NICOLETA SĂLCUDEANU	125
Evoluția criticii, o poveste de istorie literară	
ION SIMUȚ.....	133
Critica parva ad lyricam magnam	
ANDREI TERIAN.....	139

CRITICA STUDIILOR CULTURALE

NCR-ul și o reclamă mascată	
ȘTEFAN BAGHIU	151
Războiul „Caragiale” continuă	
AL. CISTELECAN.....	156
Iluziile angajării postrevoluționare	
ALEX GOLDIȘ.....	161
Diavoliada și sursa Tismăneanu	
MIHAI IOVĂNEL.....	168
Aproape de Truffaut	
MIHAI IOVĂNEL.....	173
Postcomunismul și excepționalismul românesc	
ANDREEA MIRONESCU.....	177
Cum se scrie naționalismul	
DORIS MIRONESCU.....	180

Știm de pe acum ce ne așterneți la drum	
GEORGE NEAGOE.....	183
Florin Manolescu. S.F.-ul soft	
OANA PURICE	190
Prostia internă, eternă și internațională	
NICOLETA SĂLCUDEANU	196
Angajament și desprindere	
ADRIANA STAN.....	216

REVIZITAREA CLASICILOR

Proust & Asociații	
CRISTINA BALINTE.....	223
Autori de dicționar	
COSMIN BORZA.....	228
„Fuga din rai” sau mitul reîntemeiat	
CONSTANTIN COROIU	232
Publicistica lui Eminescu în <i>Opere fundamentale</i>	
CONSTANTIN COROIU	236
Bolintineanu și misterele poeziei	
TEODORA DUMITRU	241
O „vieță de tihnă” sau cum a cântat	
M. Sadoveanu America	
MIRCEA IORGULESCU	251
Note despre Caragiale	
MIRCEA IORGULESCU	254
Nume de cod: Scriitorul	
GEORGE NEAGOE.....	261
Marin Preda citit de informatorii Securității	
EUGEN SIMION.....	266
Arghezologie 4. Ineditele anilor 1948-1955	
ION SIMUȚ	281
Liviu Rebreanu – 70 de ani de la moarte	
Posteritatea unui clasic al modernității	
ION SIMUȚ	297

CRITICA PROZEI CONTEMPORANE

De la condiția umană la condiția de laptop	
CRISTINA BALINTE.....	311
O carte „ca pe vremuri”	
NICOLAE BÂRNA.....	316
Marginalii întârziate la un roman cam... fără pereche	
NICOLAE BÂRNA.....	324
Liberare condiționată	
COSMIN BORZA.....	333
Love & Marriage	
ALEX CIOROGAR.....	337
Memorie și literatură	
ANDREEA COROIAN GOLDIȘ.....	342
Cu scrierea creatoare la psihanalist	
ANDREEA COROIAN GOLDIȘ.....	346
Stilistica în zdrențe	
ALEX GOLDIȘ.....	350
Ultima singurătate	
MIRCEA IORGULESCU.....	355
Scriitorul ca mixator	
ANDREEA MIRONESCU.....	358
Republica în fărâme	
DORIS MIRONESCU.....	361
Pactul diavolului cu sine însuși	
DORIS MIRONESCU.....	364
Atavismele traumei	
EMANUEL MODOC.....	367
Proza de aeroport	
EMANUEL MODOC.....	370
Jurnal de cenzor	
OANA PURICE.....	373
Exercițiu și urgență	
OANA PURICE.....	377
Dragoste cu năbădăi	
ADRIANA STAN.....	382

Desfășurarea	
ANDREI TERIAN.....	386

CRITICA POEZIEI ANILOR 2000

„adio, adio, dragi poezii”	
ȘTEFAN BAGHIU	393
„The real thing” sau despre posibila expresivitate a expresiei (părelnic) absente...	
NICOLAE BÂRNA.....	397
Tehnici de eschivare	
ALEX CIOROGAR.....	403
Nekrorealism	
ALEX GOLDIȘ.....	408
Cuibul fără cusur	
OVIO OLARU	413
Random Acces Poetry	
OVIO OLARU	416
Acest nou aristocrat	
OVIO OLARU	419
Bicicleta fără ghidon	
ADRIANA STAN.....	424
Ianuș contra Ianuș	
ANDREI TERIAN.....	428

ANCHETĂ

Întrebări necesare, răspunsuri benevole	434

POSTFAȚĂ

Temeiul unei iluzii	
ANGELA MARTIN.....	449